

פרשת אֶמֶר

צִדְקַת מִשְׁפָּחָה לַיְתָרָה – אָמֵר

לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי, כִּי אִם לְשָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו – בְּמִי מְדוּבָר?

פרשתנו פותחת באזהרה כללית לכל כהן, "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי", כלומר שאסור לו להיטמא בטומאת מת. עניינו של הכהן הוא להוריד שפע של ברכה וחיות לעולם, ולכן חשוב להרחיקו מעצבות ומ"היפך החיים", ואלו לעסוק במתים. לכלל זה יש יוצאים מן הכלל, "כִּי אִם לְשָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאָמוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנָו וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: וְלֹאֲחָתָנֹו הַבְּתוּלָה... לָהּ יִטְמָא". ממבט ראשון, נראה שהביטוי "כִּי אִם לְשָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו", בא לסייג ולומר שהדרישה שלא להיטמא לנפש, אינה חלה על מי שהוא בגדר "שָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו". וכל מי שחלה עליו הגדרה זו, לא זו בלבד שהכהן רשאי להיטמא לו, אלא שהוא אפילו מחויב בכך (השתתפות מקרוב בלווייה, בקבורה, באבלות וכיו"ב). וכאן ממשיך הכתוב ומפרט במי דברים אמורים: אָמוֹ, אָבִיו, בְּנוֹ וְכֵן הַלְאֵה. אם נסרוק את רשימת הקרובים, נופתע לגלות שלכאורה, אשתו אינה נכללת ברשימה זו. הייתכן?! אך אם נעיין ברש"י, נגלה שהביטוי "שָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו", אינו בגדר מאפיין שעל פיו נקבעת רשימת הקרובים, אלא מהווה בעצם מעין כינוי לאשתו. ויש מקום לשאול מדוע לא עשה הכתוב שימוש מפורש במילה 'לְאָחָתָנֹו' ומדוע מופיע הכינוי דווקא כאן? ומדוע מופיעה הרשימה בסדר זה דווקא, כאשר אשתו קודמת לאביו ולאמו, שהתורה חייבה אותו בכבודם?

ומסביר בעל "הכתב והקבלה" שאשתו קרויה "שָׂאֵרוֹ" על דרך הכתוב "לְשׂוּם לְכֶם שְׂאֵרִית בְּאֶרֶץ". כלומר שהאשה מעניקה לבעלה שם וְשְׂאֵרִית גם לאחר מותו, באמצעות הבנים שהיא יולדת לו. תשובה זו אכן מסבירה מדוע ראויה אשתו לכינוי "שָׂאֵרוֹ", אך אינה עונה על השאלה, מדוע עושה הכתוב שימוש בביטוי בן שלש מילים, כאשר ניתן לומר אותו דבר, באמצעות מילה אחת - 'אָשְׁתּוֹ'? התורה מונה כאן שבעה קרובים "מדרגה ראשונה": אָם, אָב, בֶּן, בַּת, אַח ואחות. מי מביניהם הוא **שֵׂאֵר הַבָּשָׂר** הקרוב ביותר לאדם? מעניין ששישה מבין שבעת הקרובים הנזכרים, אינם נבחרים ע"י האדם עצמו, אלא נקבעים בעבורו משמיים. אביו ואמו מביאים אותו לעולם מבלי לשאול אותו, וכן הדבר באשר לאחיו ולאחיותיו. ואפילו באשר לילדיו, יכול הוא לכל היותר, להחליט על הימנעות מהבאת ילדים לעולם. אך אם נולדו לו ילדים, לא הוא זה שבחר בהם ולא הוא זה שקבע את זהותם או את תכונותיהם. לעומת זאת, האדם הוא זה שבחר באשתו ומקרר אותה אליו ע"י קידושין, וכמו שהוא מקרב אותה, ניתנה לו גם האפשרות להרחיקה חלילה, עד כדי ניתוק הקשר באמצעות גירושין. קירבה משפחתית שנקבעת ע"י הקב"ה היא נצחית, וממילא היא חזקה יותר לכאורה, מקירבה שקיבלה תוקף מבחירתו של בשר ודם. לאור האמור לעיל, מתחזקת לה השאלה, מדוע לא הקדים הכתוב את הוריו של האדם, לאשתו?

ניתן לראות בסדר שקבעה התורה, מעין רצון של הקב"ה לכבד את בחירתו החופשית של האדם, בכך שהוא מקדים את אשתו, את הבחירה שלו, לפני הוריו, הקביעה האלוקית. אך האם מדובר כאן במישהי שהיא בחירתו של האיש בלבד? אם נחזור אחורה ונעלה באילן היוחסין, עד לשורשיה של מסגרת הנישואין, נגיע לאדם וחוה, לזוג הראשון, שהקב"ה בכבודו ובעצמו "ערך" את הקידושין ביניהם. התורה מגלה לנו על דבר קיומו של צופן גנטי הטבוע באדם, "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". אנו רואים שהקשר הביולוגי התורשתי שבין האדם להוריו מתרופף והולך, יחסית לדבק המחבר והולך את האיש לאשתו, והופך אותם "לְבָשָׂר אֶחָד". אפשר להבין את פשר הקשר המתהדק על פי הכתוב בגמרא, "ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני". יוצא איפוא שיש בסיס לביטוי "זיווג משמים", והבחירה "במקור" של בת הזוג, אינה של האדם עצמו, אלא של הקב"ה. כל בחירתו של האיש היא בעצם גילוי של "בגד התפור על פי מידותיו", משהו שהוכן בעבורו עוד בטרם נולד. מה שנותר לו לעשות, זה רק לקבל את ההחלטה הנכונה ולהביא את הקשר לידי ביטוי על דרך הקדושה, ע"י חופה וקידושין. האדם עלול גם להחמיץ את ההזדמנות הנקרית לו על דרכו ולהפסיד את זיווגו, כך שלמעשה יש לו "חלק" בבחירה (מעין אשרור).

על דרך פנימיות, הדברים מתבהרים עוד יותר. חשוב לזכור שחווה היתה במקור "עֵצְמוֹ וּבָשָׂרוֹ" של אדם הראשון, והיא בעצם "הַצֶּלַע" שהופרדה ממנו, והושבה אליו אחר כך להיות לו "עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ". בדומה, כל זיווג משמיים הוא בעצם נשמה אחת שנחלקה לשתיים ("בחיתוך אלכסון"), לשתי נשמות, לנשמת האיש ולנשמת האשה. לכן כאשר מוצא האיש את "אבידתו" ונושא אותה לאשה, אין המדובר רק ב"וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד", אלא שגם שני חלקי הנשמה כמו שבים ומתחברים להם מחדש, לנשמה אחת. כעת קל יותר להבין את פשר הכינוי "שָׂאֵרוֹ". האשה היא "החצי השני" שלו, מה שהוא "השאר מאחוריו", למעלה, אחרי שבא לאויר העולם (בהנחה שהוא נולד לפני אשתו). ממילא, מובן עתה גם מדוע דוקא היא, מוגדרת כ"שָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו", שהרי אין לך קרובים יותר משני החצאים של השלם, שחווה להם יחדיו, קירבה מבפנים. ומדוע דוקא כאן זוכה האשה לכינוי זה? מכיוון שבפטירתה שלה, גם בו כמו מת חלק, שהרי היא היתה חלק ממנו, מנשמתו. כל הצינורות הרוחניים המקשרים ומחברים בחיי היומיום בין חלקי הנשמה של שני בני הזוג, כמו נותקו, אלא שהפעם היא זו שהשאירה אותו מאחוריה. וכמי שעבר "מיתה" בחלקיות, אין ספק שמקומו לצידה, בצד האבל.

לְאָמוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנָו וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו וּלְאָחָתָנֹו - מדוע הם קרויים בשמות אלה?

מכיוון שהקב"ה זימן לנו בפרשתנו את רשימת כל הקרובים מדרגה ראשונה, עליהם מחייבת ההלכה "לשבת שבעה", נשתדל לתהות על קנקנם של השמות ולחפש אחר צדדים שונים במהותם. מעניין שגם שמו של האב וגם שמה של האם פותחים באות א'. לאדם ולחוה לא היו אב ואם. שניהם גם לא נולדו, אלא נבראו ע"י הקב"ה. הצירוף של איש ואשה גם יחד, קרוי **אָדָם**, כדברי הכתוב "בְּצַלְמֵ אֱלֹקִים בָּרָא אֱתוֹ זָכָר וְנִקְבָּה בָּרָא אֹתָם". על אדם וחוה הוטלה המשימה להמשיך,

באמצעות פרייה ורבייה, את מלאכת הבריאה בה החל הקב"ה, "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת", להמשיך ולַעֲשׂוֹת. ואכן, אנו רואים מה רבה שמחתה של חוה, כאשר היא מביאה לעולם את "ילוד האישה" הראשון וקוראת את שמו 'קַיִן', באמרה "קַיִנִּי(=בראתי) אִישׁ אֶת(=עם) ה'". וכפי שאומרים חז"ל "שלשה שותפין הן באדם, הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו". כלומר, שכל המקיים את מצוות "פרו ורבו", הופך להיות שותף של הקב"ה במלאכת הבריאה. ואכן, ערכה של המילה 'אָדָם' בגימטריא הוא 45, כנגד : אב (=3) + אם (=41) + א' (=1, אלופו של עולם, הקב"ה), המסתכמים ל-'אָדָם'. בשל שותפות זו, מופיע הדיבר "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" על גבי הלוח הימיני מבין לוחות הברית, הלוח המייצג את המצוות שבין אדם לקונו (הקב"ה). בכך כמו רומז הכתוב שעל כל אדם לראות את אביו ואמו כמורמים משאר בני אנוש, ולהתייחס אליהם ככאלה, כי משהו אלוקי כמו נדבק בהם, משותפותם עם הבורא, בהבאתו לעולם.

אם נתייחס לתא המשפחתי, הרי שיסודו ב'יְהוָה לְבָשָׂר אֶחָד', בחיבור של האב והאם, שהמשותף להם הוא האות 'א'. האות 'א' מייצגת את האחד, את האיחוד, את השלם המוליד, וגם את ה-'א' של הקב"ה שהם פועלים בשיתוף עימו ובשליחותו. כאשר נולד לאב ילד, הרי שמאָחָד, 'א', כמו נהיו שניים, ב' ('א'ב = אב + בן/בת). תחילת התהוותם של הבן והבת, היא בכך שהם מצויים כבר בפוטנציה בתוך האב, בגופו. הם מועברים כתאי זרע לרחמה של האם, שם הם נבנים כעוברים, וממנה הם יוצאים בסוף התהליך. הסימויות של השמות אב ואם, הן בעצם אותיות השימוש ב'ו-מ', הרומזים לחלקו של כל אחד מהם, מתהווים באב ויוצאים מהאם.

המושגים 'אב' ו'אם' משמשים בקבלה (בהשאלה) כינויים לשתי הספירות : הַחֲכָמָה (המכונה גם 'אבא') וְבִינָה (המכונה גם 'אמא'). כאשר מנסים להסביר את יחסי הגומלין שבין הַחֲכָמָה לְבִינָה, מקובל בין השאר להמסיל את הַחֲכָמָה לרעיון שצץ פתאום, רעיון המאפשר המצאה חשובה מאוד. הרעיון הבזיק לו לפתע במוחו של הממציא, אך הוא עדיין משהו קטן מימדים, תיאורטי, שלא נבחן עדיין, לא עוֹבֵד ולא הובא לידי ביטוי בעולם המעשה. כדי לפתח אותו, על מי שהגה אותו להעלותו על הכתב ולהמשיך בחקירה ובבחינה. בעצם נדרשים המשך עיבודו של הרעיון ובניית התוצר החדש. זהו כבר שלב הַבִּינָה, בו יש להבין את ההשלכות של הרעיון, להמשיך ולבנות אותו, להוריד אותו מעולם התיאוריה לעולם המעשה. רבותינו רואים במילה 'חֲכָמָה' נוסריקון למילים 'כַּח מְה', מהות הקיימת בשלב זה בפוטנציה בלבד. ומעניין שבגימטריא 'מְה' = 45 = 'אָדָם'. לכן מכונה הַחֲכָמָה 'אבא', כי כל עוד התולדות (תאי הזרע) הן אצל האב, הן רק "בכוח", בפוטנציה, בגדר רעיון. מי שקולטת את תאי הזרע, בונה "ומעבדת" את הילדים שבפוטנציה, והופכת אותם לעוברים, שבסופו של הריון יוצאים לחיים, כתינוקות של ממש, זו האם. לכן מכונה הַבִּינָה (=בִּינָה) 'אמא'.

מעניין שגם המילה 'בן' וגם המילה 'בת' פותחות באות ב', כי הם בעצם תולדה, דור שני (ב'), משהו שכמו מחליק ונשמט מהמקור, מהאב והאם, ונפרד מהם. קל לנו כעת גם להבין את פשר השם בן משרש ב.נ.ה. מדובר בתוצר של תהליך הַבִּינָה עליו עמלה האם, עד שיצא ממנה הַבֵּן הַבְּנוּי. ומעניין שאם ניקח את האותיות של המלה 'אם' ('א' ו-'מ') ונקדם אותן, כלומר ניקח את האותיות הבאות אחריהן לפי סדר האלף-בית, נקבל את האותיות ב' (באה בעקבות א') ו-נ' (אחרי ס'), המייצגות את הַבֵּן, שהוא התוצר המוגמר מבנייתה של האם.

ומה עם הַבֵּת? קל להבין ששמה מסתיים באות ת', שהצבתה כסיומת בשם, מורה בין השאר על מין נקבה. אך לאור כל האמור לעיל לאן נעלמה האות נ' האם הַבֵּת אינה נבנית ע"י אמה, בתהליך דומה? מדוע איפוא קרויה הצאצאית בַּת בלבד? ראשית, חשוב להבין שמדובר רק בטעות אופטית, ושהאותיות ב' ו-נ' משרש ב.נ.ה. מצויים גם בשמה של הַבֵּת, ולא רק בשמו של הַבֵּן. אלא שהאות נ' כמו מוצפנת בלשון יחיד, ומתגלית בקלות כאשר מטים את המילה בַּת, בלשון רבים. כמילתא דבדיחותא, אולי ניתן לומר שלכך כמו רומז הפסוק "רְבֹת בְּנוֹת עָשׂוּ חָיִל", כלומר, כאשר אנו לוקחים בְּנוֹת, ברבים, ולא מסתפקים בַּת אחת, כי אז אנו זוכים לעשות חָיִל, בגילוי התשובה האמתית. השמטת האות נ' ניכרת גם כאשר מטים את המלה בַּת בסמיכות 'בַּתִּי', 'בַּתּוֹ' וכיו"ב. כאשר נבחן את הניקוד, נגלה שהאות ת' הופכת להיות דגושה בדגש חזק, הבא לפצות על נפילתה של האות נ' מהשורש המקורי. בשפה הערבית, האות נ' גם נשמעת - בַּנֵּת.

מזווית אחרת מזכירה אולי המילה בַּת, את המילה בֵּית, המייצגת מופנמות או ראייה כלפי פנים. למילה בֵּן יש מילה נרדפת – בַּר (בַּר-מצוה למשל). אך למילה בַּר משמעות נוספת - חוץ (חיית בַּר היא חיה שאינה מבויתת). כאן רואים אנו את השוני שבין טבעה של הַבֵּת, "כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה" ונטייתה לפנימיות ולרוחניות, לעומת ראייתו המוחצנת של הַבֵּן, החוצה, יותר אל החיצוניות, וראיית הסובב הגשמי. לכן אולי מוטלת מצוות ציצית על הגברים דווקא, "וְלֹא תִתְּוֹרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם", בשל חולשתם בפני פיתויים הבאים מצד העיניים הגשמיות.

דבר חסידות

מפתגמי אדמו"ר ה"צמח צדק" :

מצוות " הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ " דומה בהוראתה למצוה " הַמּוֹלֵד יְמוּל לְיָלִיד בֵּיתְךָ... " שנצטווה אברהם אבינו. כשם שבמצוות מילה דרשו חז"ל שרק מי שכבר נימול רשאי למול את האחר, כך גם בתוכחה, תחילה הוֹכֵחַ את עצמך ורק לאחר מכן " תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ ",

אמר על כל אחד החסידים הראשונים : אימתי מועילה התוכחה? כשקדמה לה תוכחה עצמית של המוכיח. (מעובד מתוך "ליקוטי דיבורים")

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון כמסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.